

Відділу освіти Зборівської РДА
загальноосвітньої школи ЗОШ І – ІІ ст. с. Кабарівців

*На конкурс районного етапу
Всеукраїнської експедиції
учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна»
за напрямком: «Із батьківської криниці»*

Вишивка- скарбниця духовності

*Роботу підготував
експедиційний загін
ЗОШ І-ІІ ст. с.Кабарівців*

*Керівник
експедиційного загону
вчитель української
мови і літератури
Соловій Т.М.*

Мета експедиції:

- на основі зібраних матеріалів поглибити відомості про особливості вишивки.
- з'ясувати шляхи її виникнення і розвитку.
- з'ясувати особливості ;
- виховувати інтерес до культурної спадщини свого краю, почуття національної самосвідомості та національної гідності за свій народ.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань:

- дослідити своєрідність вишивки;
- зібрати відомості у старожилів села ;
- навчити учнів самостійно працювати з різними джерелами вміння робити аналіз фактів, досліджувати зібраний матеріал ;
- вчити учнів узагальнювати зібраний матеріал, систематизувати його;
- прищеплювати в учнів любов до рідного краю, його історії;
- виховувати в школярів працелюбність, відповідальність за доручену справу.

ЗМІСТ

Історичні відомості про вишивку

Значення вишивки в житті людини

Художньо-технологічні особливості.

Орнамент та техніка виконання.

Вишивка – класичний вид українського народного мистецтва, що розкриває багатство творчих сил народу, вершини його мистецького хисту.

Дивовижне багатство рішень української народної вишивки зумовлено тим, що вона широко виступає в різноманітних варіантах – як прикраса тканин одягового побутового, та обрядового призначення.

Дослідників народної культури постійно хвилює багато проблем вишивального мистецтва. Чому вишивка зазнала такого масового поширення в творчості українського народу?

Численні матеріали свідчать, що вишивкою займались майже в кожній селянській хаті. Популярною вона була і в міському середовищі. Чим пояснити, що ніколи не зникала потреба прикрашати одяг, різноманітні вироби для житлових, громадських культових інтер'єрів, ритуальних, святкових обрядів, тощо.

Наявні матеріали допомагають зазирнути в далеке минуле вишивального мистецтва. Вишивки на тканинах і шкірі не могли довго зберігатися. Зношувались вишиті речі, але узори з них повторювались, перефразовувались, видозмінювались. До узорів, вишитих матерями, бабусями, прабабусями, дівчата додавали нові мотиви, кольорові акценти, і кожна робила це по-своєму.

Вишивка – це унікальне мистецтво народної графіки, вона зберегла і несе в собі багатовікову культуру народної декоративно лінії. Стібки нитки-лінії – прямі по горизонталі або вертикалі, діагональні – основа творення складних орнаментальних форм. Вони – головні вишивальному мистецтві. З них починається безперервний процес творення – від простих елементів до складних мотивів орнаментальних форм. Характерно, що у вишивці, на відміну від інших видів мистецтва, можна спостерігати народну винахідливість щодо методу розміщення мотивів на лінії, яку в народі називають стежиною, дорогою, бігунчиком. Ці лінії стеляться на тканині рівно, зубчастими або хвилястими виступами, строго організовуючи в лінійно-стрічковому ритмі безліч мотивів, образів, знаків.

У вишивці найглибше відображене багатство народного мистецтва, воно дає численні зразки геніальних композицій, неперевершених за своїм виконанням.

Історія вишивки

Цей вид мистецтва виник давно – корені його сягають у глибину віків. Мабуть, ніколи не зможемо ми довідатися, хто і коли вперше здогадався втілити в узорний мотив красу рідної природи, свої переживання та відчуття, бо огляду на недовговічність тканини та ниток наука позбавлена можливості точно визначити час виникнення цього мистецтва. Адже зразки найдавнішої вишивки у музеях Європи відносять до V ст. н.е., а пам'ятки української вишивки збереглися лише за кілька останніх століть

Дані археологічних розкопок, свідчення літописців і мандрівників минулого дозволяють стверджувати, що початки мистецтва вишивання на території, яку займає сучасна Україна, сягають сивої давнини і розвиток його не переривався ніколи – починаючи з незапам'ятних часів і до наших днів. Елементи символіки сучасних орнаментів української народної вишивки перегукуються з орнаментами, якими прикрашали посуд давні мешканці території нашої країни – трипільські племена (доба пізнього неоліту і початку періоду бронзи).

Вишивкою був прикрашений одяг у скіфів – мешканців причорноморських степів, про що свідчить давньогрецький історик Геродот.

Арабський мандрівник Ібн-Фадлак (X ст. н. е.) у своїй оповіді про русів зазначає, що вони мали вишитий одяг.

У часи Київської Русі мистецтво художньої вишивки дуже високо цінувалося. Сестра Володимира Мономаха Анна організувала в Києві, в Андріївському монастирі, школу, де молоді дівчата вчилися вишивати золотом і сріблом.

Археологічні розкопки, підтверджували значне поширення вишивання у стародавньому Києві на фібулах і срібних браслетах XIII ст.. зображено постаті в сорочках з широкими вишиваними манишками.

В Іпатіївському літопису від 1252 р. говориться, що князь Данило Галицький під час зустрічі з королем був одягнений в кожух, обшитий золотими плоскими мережками.

Творче спілкування з іншими народами мало певний вплив на техніку художньої вишивки майстрів Київської Русі, але в своїй основі вона залишалась самобутньою. Народ творив, знаходив і стверджував власний, оригінальний стиль. Невідомі умільці копіткою працею виробили різноманітні устелені техніки вишивання, зразки давньокиївського вишивання на шкірі та тканині дійшли до нас з X-XI ст.. З первісного заняття вишивка згодом перетворилася у ремесло, яке потрібно було добре знати.

Композиційне вирішення української вишивки відзначається безмежною фантазією, колоритом. І все ж переважає стрічкова, букетна і вазонна агатий колорит, складні геометричні узори, що густо заповнюють тло тканини, властиві вишивці Галичини, Буковини, Закарпаття. Рослинний орнамент червоного, чорного і синього кольорів у поєднанні із зображенням тварин характерний для Полтавщини, Київщини, Чернігівщини. Серед найвідоміших майстрів Г. Герасимович, Л. Березовська, О. Василенко, Г. Гринь, Л. Вансальська, Г. Кольченко, а також В. Сидоренко, А. Корзун (Закарпаття), Н. Гречанівська, Л. Городина (Київщина), О. Великодна, О.

На рубежі XVI- XVII ст.. починається могутня хвиля відродження української культури, розвитку різних видів мистецтва, в тому числі й вишивання, Арабський мандрівник, який у 1656 р. проїздив через Україну по дорозі до Москви і назад, описуючи побут українців, зазначав, що у дочок українських міщан та київських вельмож головні убори гаптовані золотою ниткою.

Вишивка в житті людини.

Історією визначена особлива роль вишивки в духовному житті людини, створені естетичного середовища у праці, відпочинку, святкуванні. Вишиті одяг, рушники, скатертини, завіси тощо, які організують інтер'єр житлових і ритуальних споруд, супроводжують свята, обряди, несуть в собі не тільки матеріально-практичну, а й духовно-естетичну функції. З давніх-давен і до сьогодні вишивка виступає як естетичне та духовне самовираження народу.

Починається кожна вишивка з підготовки матеріалу – вибору тканин, ниток, голки та ін.

Легкі рухи їх розміщень, сполучень, приводить до утворення складних, наперед задуманих “серцю милих” узорів. При цьому завжди присутні тактовна неспішність, міра співставлення, органічний зв'язок між матеріалом тканини і вишивальних ниток. В результаті народжується вишивка як нова реальність – на весільному рушникові, сорочці для милого, дитячому одязі. Найкращі узори, такі, яки би ні в кого не було, створювались і вишивались для дорогих людей, для особливих святкових подій. Народною свідомістю опоетизована творча жіноча праця, зв'язана з образами добра, захисту, надії.

Вишивка найпоказовіший вид мистецтва, який має широкі аналогії в культурі інших народів.

Вишивка – мистецтво всенародне.

У ній через віки пронесене і збережена колективна народна мудрість, художня пам'ять, естетичні ідеали краси.

Покуття – Снятинський, Городенківський, Коломийський і частина Тлумацького району Івано-Франківської області – виділяється в окремий, чітко визначений своїми художньо-образними ознаками етнографічний регіон.

Проте він має аналогії з Поділлям і Буковиною. Найхарактернішими сорочками тут є “чорненки”, які носили заміжні жінки, і “червоненки”, що вдягали дівчата. Вони здебільшого орнаментовані геометричними мотивами, а розміщували скісними, ламаними віртуальними смугами або ж розташовували в шаховому порядку, суцільно вкриваючи усе поло рукава. Нижче “плічко” і “зморшки” ішли горизонтальні смуги орнаменту в три-чотири ряди.

Варіанти червоного кольору в різних селах Покуття мали свої відмінності.

Художньо-технічні особливості.

Матеріал і техніка вишивання – важливі фактори, які зумовлюють художній рівень вишивки. Вражаюча геніальність народних вишивальниць – у їх глибокому розумінні матеріалу, вмінні використовувати: здавалося б,

прості засоби для отримання сильних декоративних ефектів. Згідно призначення матеріали для вишивання поділяються на два види: матеріал як основа, на якій вишивають (тканини, шкіра) і матеріал, яким вишивають (нитки рослинного, тваринного походження, металеві, бесід, лелітки, корали, перш, гудзики тощо).

В XIX ст., як в епоху сивої давнини, про що свідчать археологічні знахідки матеріалом для вишивання, масово поширеним на території України, були ручнопрядильні льняні, конопляні і вовняні нитки.

Пряли нитки з найкраще опрацьованих волокон льону ти конопель, пряли тоненько і рівно, щоб жодна нерівність не шкодила вільному рухові нитки у вушці голки, щоб вона легко стелилась на фоні тканини. Особливо багато уваги приділялось дальшій підготовці ниток: вибілюванню, фарбуванню, натиранню воском або жиром тощо. В кожному районі, селі існували відмінності щодо процесів підготовки ниток для вишивання. Поширеним явищем було вибілювання ниток. Вишивка білими нитками – давня загальнослов'янська традиція. На Україні підготовка вибілених ниток, вишивання ними пов'язані з ідеалами чистоти, краси, вправності жіночих рук, повір'ями в добре життя.

З середини XIX ст. поширеним стало як і в містах, так і в селах використання привозних бавовняних, вовняних, шовкових, металевих ниток, бісеру, металевих леліток тощо.

У середині XIX ст. західноєвропейська мода на вишивку бісером спричинилась до поширення його і в народній вишивці. Різнокольоровими бісеринками доповнювали вишивки на уставках жіночих сорочок, головних стрічках, поясах, безрукавках. Суцільне вишивання бісером складних рослинних композицій, сюжетних мотивів було характерним у міському середовищі. Найбільшого використання зазнав бісер у вишивці карпатської зони, особливо в районах Буковини, Покуття.

Бісер, металеві пластини, гудзики, корали, стеклярус – матеріали, які в українській народній вишивці були підпорядковані осиному вишивальному матеріалу – нитками, різної структури і якості, від тонких, ледве помітних, до грубих нитяних шнурів.

Важливим в українській народній вишивці XIX ст. був активний процес розвитку мережання, змережування, які виконувались в тісному співвідношенні з різними техніками вишивання. В цій діяльності народні майстрині виявили досконале значення технічних навиків, а так само і високу орнаментальну колористичну культуру.

Орнамент і техніка вишивання.

Мережка – це своєрідна прозора ажурна вишивка, що виконується тільки на тканинах полотняного переплетення, оскільки для виконання мережки необхідно витягти певну кількість горизонтальних ниток, а вертикальні зібрати голкою в пучки і обметати нитками, окреслюючи певні орнаментальні мотиви: “стовпчики”, “прутики”, “павучки”, “віконце” тощо. В залежності від техніки виконання мережки поділяються на “одинарний

прутик”, “подвійний прутик”, “схрещений прутик”, “черв’ячок”, “одинарні стовпчики”, “подвійні стовпчики”, “гречка”, “вівсяночка”, “лучка”, “одинарна”, “подвійна ляхівка” та “багаторядова ляхівка з настилом”, “прутик з настилом”, з “прутиком через чисницю”, через “чисницю без прутик”, “шабак”, “затеганка зубчикова квадратикова”.

Гладь двостороння відома пряма і коса. Щільно один стібок біля одного прямо або скісно нитки основи заповнюються порівняно великі площини.

“Поверхниця” – техніка вишивання, при якій вишивальна нитка відповідно до узору щільно застеляє фон у вертикальному напрямі справа наліво. На лицевій стороні стібки вишивальної нитки вертикальні, на виворітній – горизонтальні. Найчастіше зустрічається у вишивках Полісся, Поділля, Покуття.

При техніці “ретязь” стібки наносяться зліва направо, починаючи від першого хрестика. З його нижнього лівого кута проведений довгий стібок вверх направо, протягнутий навиворіт тканини за три нитки основи вправо від верхнього уколу першого хрестика. Він накриває хрестик. Далі справа наліво набрані три нитки на голку, нитка витягнута в місце уколу правого верхнього кута першого хрестика. Так прокладені довгі діагональні стібки навхрест.

“Зерновий вивід” – техніка на перший погляд подібна до двобічної штапівки, тилу ромбовидної стрічки, “в Яночку”. Пізніше полягає в тому, що при вишиванні технікою “зерновий вивід” стрічки з ромбиків у діагональному напрямі всі стібки нанесені подвійно, один поверх одного. Спочатку нанесений перший горизонтальний подвійний стібок, який покривається другим. Послідовно чергуються зигзагоподібні ряди зернового виводу.

Вишивка “хрестик” виконується двома перехресними діагональними стібками. Чітко рухаються нитки основи тканини. Всі верхні стібки лежать в одному напрямі, нижні – в іншому. При правильному виколюванні на виворітній стороні виходять рівні, прямі, паралельні стібки по вертикалі (коли спочатку миються скісні стібки, пів хрестика, а не цілий хрестик) і прямі суцільні стрічки по горизонталі (коли одразу вишивається цілий хрестик).

“Металівка”, при якій спочатку наносять методом “поперед голки” зліва направо стібки через три-п’ять ниток основи (один на лицевій, другий на виворітній стороні). Зворотнім ходом нитки справа нанесені стібки на проміжки лицевої і виворотної сторони. Двічі стібки ніде не покриваються. Цю техніку на Волині називають стібком, на Поділлі – стебнівка.

“Ланцюжок” – техніка вишивання петельками, які виходять одна з одної, утворюючи ланцюжок, виконується голкою або гачком. При вишиванні голкою виводять нитку з виворотньої сторони на лицеву, роблять петельку і проводять нитку навиворіт, вводячи голку в попередній укол. Наступний стібок на лицеву сторону роблять так, що кінчик голки, потрапив у середину петлі. Різновид петель довгих, коротших, вужчих, ширших

визначає характер ланцюжкової стрічки.

На всій території західних областей України вишивка є неодмінною прикрасою народного одягу та інших предметів побуту. Її місцеві особливості щодо композиції орнаменту, колориту, техніки та способу пристосування дуже відмінні. У деяких околицях ці місцеві особливості вишивок збереглися приблизно до початку ХХ ст., в інших (карпатському високогір'ї південному Подністров'ї, на північній Волині) вони в основному існують досі.

Південно-східні райони понад Дністром, в Івано-Франківській і Тернопільській областях, Чернівецька область та східне Закарпаття мають вишивки, подібні орнаментом і технікою виконання.

Вишивки цих районів, скомпоновані з трьох частин, положених уподовж. Різні способи вишивання – низинка, колення, прутик, вирізування, кручення поза голковий шов, пере міткове шиття, гладь, ланцюжок, хрестик тощо при тому самому мотиві дають зовсім інший ефект, іншу платину. Колорит вишивок також дуже різноманітний – від однотонного до сполучення десяти і більше барів. Найтипівшим є добір кольорів червоного, жовтого, зеленого і чорно, що відповідно до кількості й способу застосування дають дуже багато різноманітних узорів. У колоритні завжди переважає основний тон – червоний або чорний, він веде мотив “дає тло і головні акценти узору. Інші кольори підкріплюють звучання домінуючого.

В західних областях України вишивають дуже багато. Майже кожна жінка з молодих літ вмє і любить вишивати. У компонованні мотивів і поєднанні кольорів вишивальниці користуються незначною кількістю елементів, для кожного з яких мають окрему усталену назву “качела” (ромб, квадрат), кривуля (ламана лінія), головка (геометрична фігура), клинці (трикутники), ламки (з'єднані в одній точці три або чотири рисочки), рожі, зірки купки (назви розет), ріжки, пшеничка та інший якими означають вигляд геометричних мотивів. Маючи в пам'яті такий запас орнаментальних знаків та усталену схему орнаментальної побудови, вишивальниці творять незліченні комбінації узорів. Прекрасні узорі, повні фантазії, художнього змісту і чуття, що хвилюють, як поетичні твори, вони вишивають з уяви і з пам'яті.

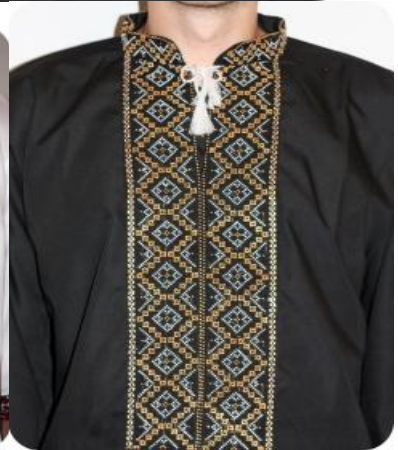
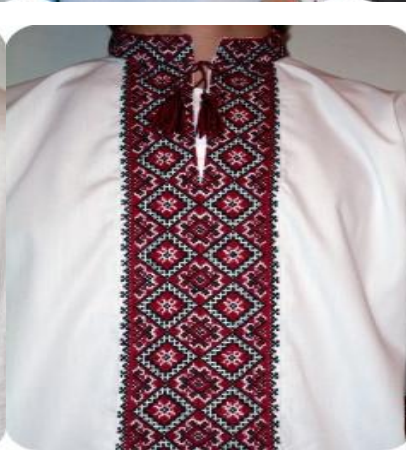
Творчість сучасних майстрів, виявляє їх глибокий зв'язок з традиціями народної вишивки збереження й подальший розвиток її художньо-образної структури. Головне те, що сучасна вишивка зберігає свій духовний світ, поглиблює образну змістовність і доводить, що народне мистецтво, як і народна пісня це велике надбання нашої культури.

Додатки

№1

Зразки чоловічих вишиванок







№2

Зразки жіночих вишиванок





Вишиванки присвячені Євро 2012

№3









 U-Shirt "

